

Asia: VN/8329/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumislain korvaukset (61-62 §)

Esityksen mukaan kuntien saamien laskennallisten korvausten keston rajaaminen kahteen, kiintiöpakolaisten osalta kolmeen vuoteen voisi vaikuttaa eri tavalla maahan muuttaneisiin miehiin ja naisiin. Koska vanhemmuuden tuomat lastenhoitovelvoitteet kasautuvat naisilla usein muuton jälkeisiin vuosiin ja pidentävät heidän kotoutumispolkuaan, voisivat laskennallisten korvausten muutoksiin mahdollisesti liittyvät palveluiden rajaamiset heikentää naisten kotoutumisen mahdollisuuksia miehiä enemmän. Tämä on ristiriidassa pääministeri Orpon hallitusohjelman kirjauksen kanssa, jonka mukaan maahan muuttaneiden äitien asemaa parannetaan osana kotoutumispalveluiden kokonaisuudistusta.

Kuten esityksessä todetaan, useat kunnat sekä Suomen Kuntaliitto ovat pitäneet laskennallisen korvauksen tasoa nousseisiin kustannuksiin nähden jo pitkään riittämättömänä. Tason laskeminen todennäköisesti vaikuttaa kotoutumisen laatuun ja siten sen vaikutukset ovat kielteisiä erityisesti maahan muuttaneisiin naisiin. Tällä on vaikutusta myös maahan muuttaneiden perheiden asemaan, sillä maahanmuuttajataustaiset lapsiperheet ovat jo nyt köyhiä useammin kuin suomalaistaustaiset lapsiperheet.

Valtion kotoutumisselonteon (2021) mukaan maahan muuttaneiden naisten työmarkkina-asema on jo nyt huomattavasti miehiä ja kantaväestöä heikompaa. Kotouttamisohjelman 2016–2019 mukaan työttömyys on moninkertainen ja työmarkkinoille pääsy on erityisesti naisilla hitaampaa kuin kantaväestöllä. Tutkimusten mukaan ulkomaalaistaustaiset nuoret, 15–29-vuotiaat naiset ovat ulkomaalaistaustaisia miehiä ja suomalaistaustaista väestöä useammin työn ja koulutuksen ulkopuolella. Korkeampaan työttömyyteen vaikuttaa laajasti työmarkkinoiden syrjivyyt. Kotoutumisselonteon mukaan päästäkseen työhaastatteluun irakilastaustaisen on lähetettävä kolme kertaa enemmän työhakemuksia ja somalialaistaustaisen neljä kertaa enemmän työhakemuksia kuin suomalaistaustaisen, vaikka kaikkien hakijoiden koulutus, työkokemus ja suomen kielen taito olisivat yhtäläiset.

Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD nosti vuoden 2018 raportissaan esille huolensa maahan muuttaneiden naisten taloudellisesta asemasta ja työllistymisestä Suomessa. Maahan muuttaneiden naisten työllistyminen on hitaampaa ja työurat selvästi lyhyempiä kuin miehillä. Somaliasta ja Irakista tulleiden naisten työllisyysaste on Suomessa OECD-maiden matalin, ja erityisesti pakolaistaustaisten naisten työllisyystilanne heikko.

Mikäli maahan muuttanut nainen työllistyy, työllistyy hän useimmiten matalapalkka-alalle. Palkkatyössä olevan maahan muuttaneen naisen euro on noin 77 senttiä maahan muuttaneen miehen eurosta ja 62 senttiä suomalaistaustaisen miehen eurosta. Heikon työllisyyden takia monen maahan muuttaneen naisen palkkatulot ja sitä kautta eläkekertymä jäävät hyvin pieniksi. Tasa-arvoselonteon (2022) mukaan ulkomaalaistaustaiset ovat yliedustettuina pienipalkkaisissa tehtävissä, mutta aliedustettuina asiantuntijatehtävissä. Pohjoismaisessa vertailussa ulkomaalaistaustaisten naisten työmarkkina-asema on Suomessa heikko huolimatta varsin hyvästä koulutustasosta ja lukuisista asumisvuosista.

OECD suosittelee maahan muuttaneiden naisten köyhyyden poistamiseksi lukuisia toimia kodinhoidon tuen uudistamisesta palkkatukeen ja kielikoulutukseen tehtäviin muutoksiin. Useissa kunnissa on projektivaroin järjestetty koulutusta kotona lapsia hoitaville vanhemmille, ja myös monet järjestöt järjestävät samantyyppistä toimintaa. Tämä saattaa kuitenkin asettaa eri alueilla asuvat ihmiset eriarvoiseen asemaan. Suomen tasa-arvon tilaa viiden vuoden välein arvioiva Peking +25 -kansalaisjärjestöraportti suositteli 2019, että olisi tarpeen selvittää maahan muuttaneiden naisten kotoutumispolkuja ja kotoutumisväylien yhtenäistämistä, lisätä resursointia kotoutumista tukevaan koulutukseen ja palveluihin sekä varmistaa tiedonsaanti palveluista niille naisille, jotka ovat erityisessä vaarassa joutua kotoutumispalvelujen ulkopuolelle.

Hallituksen esitys 84/22 kotoutumislain kokonaisuudistuksesta esitti, että jatkossa maahanmuuttajataustaisten osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi sekä kotoutumissuunnitelma laadittaisiin myös lasten kotihoidontukea saaville vanhemmille, jotka ovat pääosin naisia. Kotoutumispalveluja toteutetaan yhdistämällä kielikoulutusta ja lastenhoitoa. Lasten kotihoidon tuella olisi myös mahdollista osallistua kotoutumissuunnitelman mukaisesti palveluihin osa-aikaisesti, ja kotoutumissuunnitelman enimmäiskesto voitaisiin pidentää sen johdosta.

60 § liittyy pääministeri Orpon hallitusohjelmakirjaukseen, jonka mukaan vuodesta 2025 alkaen kunnille myönnettäisiin viisi miljoonaa euroa maahan muuttaneiden äitien aseman parantamiseen. Rahoituksella kunnat voisivat esimerkiksi järjestää kotona lapsia hoitaville vanhemmille soveltuvia osa-aikaisia kotoutumista edistäviä kielikursseja ja muita palveluita, ja niiden toteuttamiseksi esimerkiksi rahoittaa avoimen varhaiskasvatuksen ja kerhotoiminnan kautta lastenhoitoa siltä ajalta, jolloin vanhemmat osallistuisivat kotoutumista edistäviin palveluihin.

Nämä esitykset tukevat maahan muuttaneiden naisten kotoutumista.

Hallituksen esityksessä todetaan, että tulkkausmahdollisuuksien rajaaminen vaikuttaisi heikentävästi sukupuolten tasa-arvoiseen mahdollisuuteen käyttää hyvinvointialueen tarjoamia sosiaali- ja terveystalvueluita tarpeidensa mukaisesti. Myös haitallisten perinteiden kuten kunnialla perustellun väkivallan tai naisten ja tyttöjen sukuelinten silpomisen julkituominen sosiaali- ja terveystalvueluissa ja poliisissa voisi vaikeutua tulkkauksen rajaamisen seurauksena. Näistä syistä esitys tähdentää, että tulkkauksen tarpeenmukaisesta saatavuudesta on huolehdittava kunnissa ja hyvinvointialueilla laskennallisten korvausten muutoksista huolimatta. Kunnat kuitenkin arvioivat, että tulkkauksia käyttävät joutuvat väistämättä rajauksen häviäjiksi.

Maksu käyttämättä jääneen tapaamisen tulkkauskuustannuksesta (32 a §)

Maksun arvioidaan maksavan kunnille enemmän kuin siitä saatava säästö. Haavoittuvassa asemassa oleville sakko käyttämättä jääneestä tulkkauksesta on kohtuuton, varsinkin, kun käyttämättömiä jääviä kertoja tulee niin vähän.

Alaikäisenä yksin tulleiden tuki (34, 69 §)

Kotoutumislain mukaisen aikuistumisen tuen ikärajaa lasketaan esityksessä 25 ikävuodesta 23 ikävuoteen. Muutoksen arvioidaan tuovan säästöjä 0,8 miljoonaa vuosittain. Kuten esityksessäkin todetaan, riskinä on, että kyseessä olevat nuoret tarvitsevat aikuissosiaalityön, mielenterveystalvueluiden tai opiskelijahuollon palveluita ja kokonaistaloudellisesti arvioituna säästöt jäävät ennakoitua vähäisemmiksi. Alaikäisenä ilman huoltajaa saapuvat nuoret ovat erittäin haavoittuvassa asemassa, ja heillä on enemmän haasteita mm. koulunkäynnissä ja terveydessä kuin valtaväestöllä.

Esimerkiksi maahan muuttaneilla lapsilla on heikompi koulumenestys kuin suomalaistaustaisilla. Ero näiden ryhmien välillä matematiikan PISA-kokeissa vastaa on yksi OECD-maiden suurimpia. Maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden opintojen keskeyttäminen on valtaväestöä yleisempää, ja korkeakouluissa maahanmuuttajataustaiset ovat aliedustettuina.

Kouluterveyskysely on useana vuonna ja eri luokka-asteilla osoittanut, että ulkomaista syntyperää olevilla nuorilla on suomalaista syntyperää olevia nuoria enemmän erilaisia terveyden ja hyvinvoinnin haasteita. Lisäksi ulkomaista syntyperää olevista pojista 24 prosenttia ja tytöistä 13 prosenttia koki myös toistuvaa koulukiusaamista vuonna 2017. Maahan muuttaneilla on myös kohonnut riski joutua väkivallan, esimerkiksi häirinnän ja vihapuheen kohteeksi.

Pakolaisten vastaanotto (44 §)

-

Muut huomiot

Laadukkaiden kotoutumispalveluiden tarjoaminen heti alkuvaiheessa edistää kotoutumista. Kotoutumisella vahvistetaan sukupuolten tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta, työllisyyttä ja integrointia suomalaiseen yhteiskuntaan. Kotoutuminen ehkäisee syrjäytymistä, työttömyyttä, syrjintää ja huono-osaisuutta. Esityksessä ei avata laskennallisen korvauksen korvausajan lyhentämisen ja alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden tuen korvaamisen ikärajan laskemisen pitkäaikaisia vaikutuksia. Miten muutokset vaikuttavat tulevaisuudessa maahan muuttaneiden asemaan, kotiutumiseen, työllisyyteen, terveyteen, syrjintäriskiin ja tasa-arvoon?

Kotoutumisen tulee tapahtua kaksisuuntaisesti ja kuuntelemalla toisesta kulttuurista tulevia naisia. Myös nais erityinen näkökulma turvallisen tilan luomisessa tulee ottaa huomioon (esimerkiksi suomen kielen opiskelu naisille suunnatussa ryhmässä). Tärkeää on myös ottaa huomioon naisten ja miesten mahdollisesti eriarvoinen asema yhteisössä ja perheessä. Naisten kokema väkivalta (kunniaväkivalta) saattaa olla iso este kotoutumiselle ja kotoutumispalveluihin osallistumiselle. Vertaistoiminnan ja vertaisryhmien on osoitettu tukevan erityisesti naisten kotoutumista merkittävästi.

Hallitusohjelmassa on kirjattu, että hallitus työskentelee määrätietoisesti yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämiseksi yhteiskunnassa. Hallitusohjelman mukaan Suomi torjuu päättäväisesti rinnakkaisyhteiskuntien syntymisen. Ohjelman mukaan poikiin ja miehiin kohdistuviin tasa-arvo-ongelmiin kiinnitetään entistä enemmän huomiota erityisesti nuorten miesten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Heikennykset tulkkaukseen ja kotoutumiseen ovat ristiriidassa näiden tavoitteiden kanssa.

Maahan muuttaneet tulevat hyvin eri asemista, ja osalla (esimerkiksi pakolaisilla ja kansainvälistä ja tilapäistä suojelua saavilla), on taustalla traumaattisia kokemuksia, sairauksia tai huolta kriisimaissa olevista perheenjäsenistään. Maahan muuttaneilla on keskimäärin enemmän masennusta ja traumaperäistä stressihäiriötä (PTSD) kuin Suomessa syntyneillä. Mielen terveyden haasteet vaikeuttavat kielen oppimista ja uuteen yhteiskuntaan kotoutumista. Kotoutuminen ja suomen kielen oppiminen kahdessa vuodessa on haastavaa, vaikka tulija olisi täysissä voimissa. Siksi kotoutumista on syytä tehostaa, ei heikentää.

Hinkkanen Annika
Naisjärjestöjen Keskusliitto